

Eesti Juristide Liidu arvamus kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule 295 SE.

Eesti Juristide Liidu volikogu arutas kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 295 SE ning edastab selles inimeste põhiõigusi oluliselt puudutavas valdkonnas oma arvamuse. EJL leiab, et kriminaalmenetluse muudatused, mis inimeste põhiõigusi oluliselt puudutavad, vajavad põhjalikumat analüüsi ning aega aruteludeks. Eelnõuga peab kaasnema mõjude hindamine. Eesti kriminaalmenetlus on reformitud ning uuendatud 2004.aastal ning õigusstabiilsuse huvides tuleks hoiduda põhjendamatutest ümberkorraldustest.

1. Seaduseelnõu seletuskirjas esitatud hinnang kehtiva seaduse suhtes on mõneti liialdatult kriitiline. Üldiselt on mitmed seaduseelnõus esitatud muudatused liigselt ühekülgselt ainult kahtlustatava, süüdistatava ning tema kaitsja võimalusi ja huve arvestavad. Siiski ei ole põhjust väita, et kõik eelnõus esitatud muudatused oleks ülearused. Näiteks on põhjendatult sätestatud läbiotsimise lubatavus ainult kohtu loal. Küll aga on eelnõus probleemsete ja vaieldavate sätete osakaal sedavõrd oluline, et eelnõud tervikuna ei saa toetada.

Legaliteediprintsiibi toimeala vähendamise teema juures on ilmselt oluline senisest põhjalikumalt kaaluda, kas ja kuidas on võimalik legaliteediprintsiibist osalise loobumise korral õiguslike vahenditega garanteerida, et menetluse alustamisel ja ka menetlemisel ei oleks põhimõtteliselt võimalik lähtuda poliitilistest ja muudest õiguslikult mitterelevantsetest kriteeriumidest¹.

2. Seaduseelnõus on sätteid, mille vajalikkus on küsitav. Näiteks, kui seaduses vastavalt paragrahvi 47 lõike 2 muutmise ettepanekule sätestada, et uurimisasutus, prokuratuur ja kohus on kohustatud tagama kaitsjale igakülgsed ja reaalsed võimalused kaitsja kohustuste täitmiseks, siis ei ole välistatud probleemid. Sellisele sättele tuginedes võib kaitsja nõuda peaaegu mistahes võimalusi kaitseülesande täitmiseks. Nii võib kohtueelses menetluses tekkida olukord, mille korral uurimisasutus ja prokuratuur peavad vaid ühekülgselt kaitsja võimalusi arvestama. Pigem oleks ikka õigem seaduses erinevaid huve arvestades tasakaalustatult sätestada konkreetsed õigused ja kohustused.

3. Mõistetavalt on kriminaalmenetluse kiirus oluline. Kohtueelse menetluse tähtaegade kehtestamist võiks kaaluda sellisel juhul, kui nende tähtaegade jooksul on võimalik piisavate ressursside kaudu reaalselt garanteerida kohtueelse menetluse efektiivne läbiviimine. Ilmselt oleks oluline võimalikult täpselt arvestada, kas kohtueelse menetluse tähtaegade kehtestamise korral oleks vajalik ka lisaressursside eraldamine menetlust läbiviivatele asutustele.

---

¹ Nii praktikas kui ka teoorias nähakse legaliteediprintsiibi kehtivuse teatud eelseid. Õigusosalases erialakirjanduses esitatud seisukohtade mõningase üldistamise põhjal võib märkida, et legaliteediprintsiip peaks menetluse alustamisel ja ka menetlemisel põhimõtteliselt aitama vältida poliitilistest ja muudest õiguslikult mitterelevantsetest kriteeriumidest lähtumist (vt S. Seiler. Strafprozessrecht. 12., überarbeitete Auflage, Wien, 2012, S. 28).

Kohtueelse menetluse tähtaegade kehtestamine pigem võib hakata mõnevõrra aeglustama menetlust. Tähtaegade kehtestamine §-s 205² ette nähtud kujul võib tekitada uurimisasutusele ja prokuratuurile lisatööd kohtueelse menetluse tähtaegade pikendamisega seonduvate dokumentide koostamise vajaduse tõttu. Kehtivas KrMS §-s 205² ja 274² on sätestatud õiguskaitsevahendid, mille rakendamine on võimalik seoses menetluse mõistliku aja möödumisega.

4. Põhjendatuks ei saa pidada seaduseelnõus ette nähtud sätet, mille kohaselt on kriminaalmenetluses lubatud tõendeid koguda jälitustoimingutega üksnes esimese astme kuritegude puhul. Siiski väärrib jälitustoimingute kasutamise lubatavuse piiramise küsimus edasist diskussiooni.

Seaduseelnõu järgi peaks kohus lõpetama kriminaalmenetluse määrusega, kui prokuratuur ei ole täiesti ilmselt võimeline tõendama süüdistatava süüd (§ 296 lg 3¹). Peab märkima, et põhjendatuks ei saa lugeda kohtu võimalust asuda kaitse poole huvides etteruttavalt hindama prokuratuuri võimelisust tõendada süüdistatava süüd.

Põhjendatuks ei saa pidada seaduses (§ 318) sellise sätte kehtestamist, mille järgi prokuratuuril puuduks võimalus esitada apellatsioon üldmenetluses tehtud õigeksmõistva kohtuotsuse peale. Ilmselt on oluline lähtuda seisukohast, et kohtu eksimuste parandamise võimalus on oluline ka õigeksmõistva kohtuotsuse korral.